

FAGFELLEVDERT ARTIKKEL

Referanse til artikkelen: Neumann, B.C. & Gundersen, T. (2025). Grenseløs miljøterapi: Om grensesetting og frivillighet på ruskollektiver. *Fontene forskning*, 18(1), 32-45.

NØKKEWORD: BARNs RETTIGHETER, MILJØTERAPI, GRENSESETTING, CONTAINMENT, RUSKOLLEKTIVER

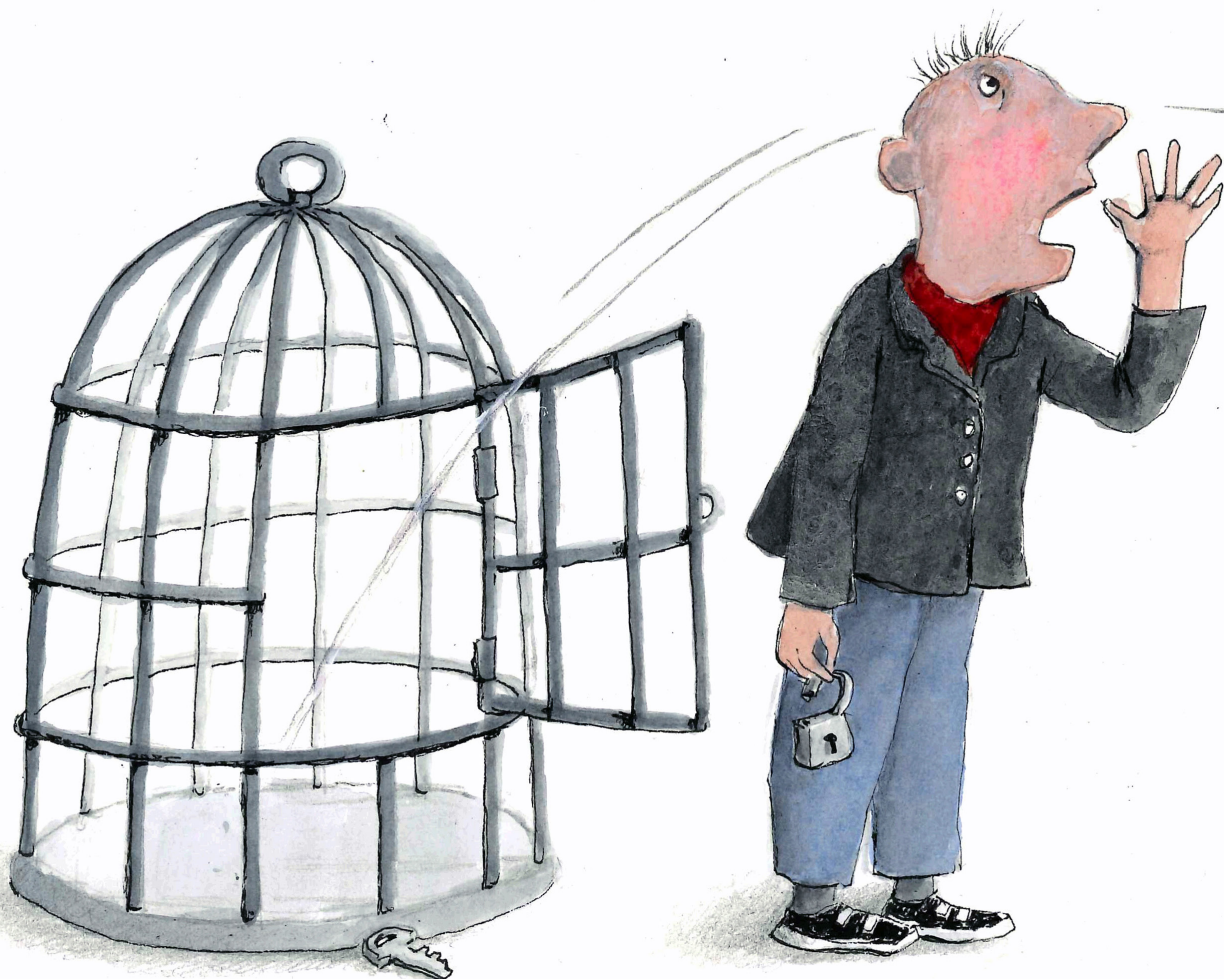

Cecilie Basberg Neumann
Professor Institutt for sosialfag/
OsloMet – storbyuniversitet
nece@oslomet.no

Tonje Gundersen
Forsker I, NOVA/OsloMet
– storbyuniversitet
togun@oslomet.no

E.R-25
Illustrasjon: Eldbjørg Ribe

Grenseløs miljøterapi: Om grensesetting og frivillighet på ruskollektiver

Denne artikkelen diskuterer den miljøterapeutiske behandlingen av ungdom i barnevernets ruskollektiver, når hensynet til enkelte av barns menneskerettigheter støter mot bestrebelser om å utøve virksomt miljøterapeutisk endringsarbeid for og med ungdom som bruker rus. Med utgangspunkt i en refleksiv tematisk analyse av feltbesøk og kvalitative intervjuer med ansatte i tre av barnevernets ruskollektiver i perioden 2020–2023, analyserer vi endringene i kollektivenes praksiser fra 2019 til 2023. De endrede praksisene handler i hovedsak om at de ansatte ikke kan sette grenser for ungdommene slik de kunne tidligere, noe som blant annet skyldtes kritikk fra Sivilombudets forebyggingsenhet i 2017 og 2018, og Bufdirs tolkningsuttalelse i kjølvannet av denne kritikken i 2019. Sivilombudets forebyggingsenhet karakteriserte enkelte grensesettende praksiser som ulovlig bruk av tvang og isolasjon, og til å være i strid med menneskerettighetene. I tråd med menneskerettighetene er staten forpliktet til å legge barns rett til deltakelse til grunn i sin styring av ruskollektivene, men er samtidig forpliktet til å legge til rette for at barn gis mulighet til å utvikle sine kompetanser og ferdigheter. Spørsmålet vi skal diskutere i denne artikkelen er hvordan miljøterapeutisk omsorgsutøvelse som involverer grensesetting og tvang kan begrunnes, og eventuelt også forsvares, overfor unge som bor i ruskollektiver.

Denne artikkelen handler om miljøterapeuters arbeid med unge som bor i ruskollektiver. Nærmere bestemt skal vi utforske forholdet mellom miljøterapeutenes arbeid og statens forpliktelser overfor barn som er under statlig omsorg. Det er de statlige tilsynsmyndighetene og Stortingets kontrollorgan – Sivilombudets forebyggingsenhet, som sammen med Barne- og familiedepartementet (BFD) og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) skal sørge for at statens forpliktelser overfor barn som er under statlig omsorg oppfylles. Dette inkluderer å sikre at barns menneskerettigheter ivaretas i tråd med barnekonvensjonens bestemmelser om barns rett til utvikling og omsorg, beskyttelse og deltakelse (Havre & Köhler-Olsen, 2024; Sandberg, 2016). Ivaretagelsen av barn og barns menneskerettigheter i barnevernets ruskollektiver skjer i hverdagslige sammenhenger hvor det miljøterapeutiske arbeidet er organisert rundt ungdom som har et skadelig forhold til rus. Ruskollektiver er institusjoner hvor ungdom er plassert på tvang etter bvl. §§ 6.1 og 6.2, i maksimalt to år, på grunn av vedvarende og problematisk bruk av rus. Ungdommene er ofte plassert i ruskollektiv mot sin vilje og skal samtidig engasjeres i et personlig arbeid med endring for å oppnå rusfrihet (Gundersen et al., 2024).

Utgangspunktet for denne artikkelen er å undersøke hva hensyn til barns ulike menneskerettigheter gjør med mulighetene til å sette grenser for ungdom i miljøterapeutisk arbeid. Spørsmålet henger sammen med en tolkningsuttalelse om den miljøterapeutiske praksisen med motivasjonsturer i barnevernets atferdsinstitusjoner gitt av Bufdir i 2019 (Bufdir, 2019). Tolkningsuttalelsen kom i etterkant av at Sivilombudets forebyggingsenhet (heretter Sivilombudet) (Sivilombudet, 2017, 2018) hadde skrevet to svært kritiske besøksrapporter om miljøterapeutisk grensesetting ved tre ruskollektiver. Spesifikt dreide Sivilombudets kritikk seg om ruskollektivenes bruk av motivasjonsturer, som innebærer at ungdom som har brukt eller delt rus tas med på tur ut av kollek-

tivet, i tillegg til husarrest som reaksjon på gjentatte forsovelser og inndragelse av mobiltelefon. Sivilombudet karakteriserte disse grensesettingspraksisene som rutinemessig bruk av tvang og isolasjon. Sivilombudets kritikk av motivasjonsturer ble senere utredet av Bufdir i en tolkningsuttalelse til Statens helsetilsyn i 2019 (2019-03-31- 2018/55424-3). I «Tolkingsuttalelse – bruk av ufrivillige turer som terapeutisk virkemiddel i behandling på barnevernsinstitusjoner» (heretter Tolkingsuttalelse) slo Bufdir (2019) fast at praksisen med motivasjonsturer utenfor institusjonenes område var ulovlig, så lenge dette ikke var frivillig fra ungdommens side. Bufdir formulerte dette som at: «Motivasjonsturer, uavhengig av om formålet er behandling, omsorg for den enkelte eller trygghet og trivsel for alle på institusjonen, må basere seg på beboerens frivillighet» (Bufdir, 2019, s. 10). Staten la altså her til grunn at ungdommene etter barnevernsloven, men også etter menneskerettighetene, må gi sitt samtykke til grensesettende beslutninger som begrenser deres frihet. Videre ble praksisen med motivasjonsturer etter rusing og rømming omtalt som ulovlig etter barnevernsloven og i strid med menneskerettighetene.

Da vi gjennomførte et forskningsprosjekt om ulike barnevernsinstitusjoner og ruskollektiver i perioden 2020–2023, var det mange ansatte i ruskollektivene som i intervjuer sa at de følte seg maktesløse i det miljøterapeutiske arbeidet (Gundersen et al., 2024). Med miljøterapi og miljøterapeutisk arbeid forstår vi det relasjonelle arbeidet som foregår i en situasjon hvor organisasjonen er kontekst for miljøterapiens hovedoppgave: «[...] å skape muligheter for at barn og unge i sin situasjon kan arbeide med forandring og utvikling» (Larsen, 2015, s. 23). Dette innebærer «[...] en miljøterapi med tydelige og vedvarende grenser og et relasjonelt innhold som ivaretar og bekrefter positivt [...]» (Larsen, 2015, s. 19).

De ansatte opplevde at de etter Sivilombudets besøksrapporter og den nevnte tolkningsuttalelsen ikke lenger hadde anledning til å sette grenser for ungdommene som bodde i ruskollektivene (se også

Havre & Köhler-Olsen, 2024). Det miljøterapeutene selv oppfattet som nødvendig grensesetting ble av Sivilombudet og ifølge tolkningsuttalelsen oppfattet som tvang og isolasjon.

Grensesetting forutsetter samtidig at miljøterapeuter opptre etisk i betydning ansvarlig, omsorgsfullt og sensitivt overfor barn og unge i behandlingsinstitusjoner. Historisk er det nettopp erfaringer med at institusjonspersonale ikke har opptrådt ansvarlig og omsorgsfullt, men har utsatt barn for overgrep og vanskjøtsel, som har medvirket til at stater med utgangspunkt i menneskerettighetene på ulike måter har innrettet sin barnevernslovgivning, for å hindre at ansatte begår overgrep mot barn som er under statlig omsorg (se for eksempel Finstad, 1990; Kor et al., 2022; Shaw & Kendrick, 2017; Smith, 2009). Som vi skal komme tilbake til er det dette Mark Smith (2019, s. 129) og Laura Steckley (2012) omtaler som rettsliggjøring av institusjonsfeltet, og som de advarer mot.

Artikkelens problemstilling er dermed: Med hvilke begrunnelser kan ulike former for grensesetting og tvang inngå som del av omsorgen i miljøterapeutiske praksiser når ungdom skal engasjeres i et livsendrende arbeid og slutte med skadelig bruk av rus?

De ansattes grensesetting befinner seg i spenningsfeltet mellom to menneskerettslige hensyn. På den ene siden er barnets rett til beskyttelse, deltakelse og til å få sin stemme hørt og respektert (BK, artikkel 3, 12 og 20), og på den andre siden barnets rett til utvikling og utdanning (BK, artikkel 6, 28 og 29) (Havre & Köhler-Olsen, 2024).

Vår ambisjon er å undersøke hvordan grensesetting kan begrunnes når miljøterapeuter skal utøve omsorg og navigere mellom det de opplever at ungdommene trenger og omtanken for de legale og menneskerettslige hensynene i arbeidet med unge som strever med rus. Mer spesifikt ønsker vi å belyse hva som skjer når miljøterapeutene ikke opplever å kunne sette grenser for ungdom som ruser seg, rømmer, deler rus og på andre måter skader seg selv og andre.

NASJONAL OG INTERNASJONAL FORSKNING OM BARNEVERNETS INSTITUSJONER

Mye av forskningen på barnevernets behandlingsinstitusjoner, både i Norge og internasjonalt, handler om de unges erfaringer med omsorg, regler, tvang, grensesetting og kontroll (Ericsson & Johansson, 1976; Finstad, 1990; Hennum, 1997; Horwath, 2000; Reime & Tysnes, 2021; Smith, 2009; Steckley, 2012).

I nyere norske studier av unges erfaringer fra rus- og behandlingsinstitusjoner viser Reime og Tysnes (2021) at forutsigbare regler og tydelige strukturer er viktig for de unge, og at et vesentlig vilkår for at ungdommene trives, er at institusjonens regler og praksiser oppleves som meningsfylte og rettferdige (se også Slaatto et al., 2023). Reime og Tysnes (2021) viser at tid er en viktig faktor i ungdoms oppfatning av hvordan de har det på institusjoner. Det ungdommene motsatte seg til å begynne med, opponerte mot og opplevde som tvang, oppfattet de mot slutten av oppholdet som nødvendig grensesetting for å komme ut av rusmisbruket (Gundersen et al., 2024; Reime & Tysnes, 2021). De samme funnene rapporteres fra britiske og australske kontekster (Kor et al., 2022; Steckley, 2012, 2018). Nyere studier fra barnevernets omsorgs- og atferdsinstitusjoner finner at det oppstår mistillit og konflikt når de ansatte ikke følger reglene likt, når de unge opplever at miljøterapeutene ikke bryr seg om å bli kjent med dem, og de unge ikke har noe meningsfylt å fylle dagene med når de bor på institusjon (Haug & Stallvik, 2024; Slaatto et al., 2023). Det er ofte i slike sammenhenger at ungdom opplever at deres utageringer møtes med illegitim kontroll og tvang fra miljøterapeutenes side (Bergsund & Nøkleby, 2023; Haug & Stallvik, 2024; Slaatto et al., 2021; Ulset, 2010, 2018; Ulset & Tjellflaat, 2012). For ungdom er det viktig at de blir rettferdig behandlet, og både ungdom og ansatte legger vekt på at kommunikasjon- og opprettholdelse av klare strukturer og forventninger er viktig for at behandlingen skal være vellykket (Gundersen et al., 2024; Reime & Tysnes, 2021). Et generelt funn i Norge og internasjonalt er at ungdoms trivsel henger

sammen med at de opplever miljøterapeutene som emosjonelt støttende og omsorgsfulle (Lone & Paulsen, 2018; Slaatto et al., 2023; Smith, 2009; Steckley, 2012). Dette gjelder for alle institusjonstyper (Emond et al., 2014; Kor et al., 2022; Smith, 2009; Sommerfeldt, 2023; Steckley, 2012). Å etablere trygge relasjoner gjennom emosjonell støtte og omsorg er da også utgangspunktet for det miljøterapeutiske arbeidet i ruskollektivene.

TEORETISKE PERSPEKTIVER PÅ MILJØTERAPI OG GRENSESETTING: MELLOM CONTAINMENT OG RETTSLIGGJØRING

I Storbritannia forholder den historiske og nåtidige institusjonslitteraturen seg til de mange overgrepsskandalene i barnevernsinstitusjoner fram mot 2000-tallet. Disse skandalene har hatt betydning for politikkutviklingens innretning mot å sikre barns rettigheter og å utforme institusjoner med færre barn og bedre ledelse (Hicks et al., 2009; Smith, 2009). Skandalene har samtidig ført til at en i England, i større grad enn i Norge, bekymrer seg for rettsliggjøring av barnevernsfeltet, med vekt på teknisk-rasjonell og legal styring av feltet (Steckley, 2012, s. 553), snarere enn å være opptatt av hvilken omsorg barna trenger og diskusjoner om de etiske og moralske utfordringene som er innebygget i miljøterapeuters omsorgsutøvelse (Smith, 2009). Flere forskere har problematisert virkningene av rettsliggjøringen, som manglende anerkjennelse og stigmatisering av institusjonsansattes arbeid og de omfattende kravene til ansatte om dokumentasjon av arbeidet (Hicks et al., 2009; Horwath, 2000; Shaw & Kendrick, 2017; Webb, 2010). Smith (2009) peker på at rettighetsfokusert fortrenger forståelsen av kompleksiteten i miljøterapeuters omsorgsutøvelse, og Steckley (2012, 2018) har i flere arbeider vist hvordan også fysisk berøring og maktutøvelse (tvang) inngår i komplekse samspill med unges behov for grensesetting, omsorg og berøring. Smith (2009) tar til orde for at omsorg må stå i sentrum for alt arbeid i institusjoner, og advarer samtidig mot at rettsliggjøringens inn-

retning mot å beskytte barns autonomi og individualitet kan komme i veien for å forankre det miljøterapeutiske arbeidet i omsorg, hvor støtte og tvang kan opptre sammen. Han sier det slik:

En av de minst hjelpsomme diskursene rundt tvang er rettigheter, som fastslår at barn skal ha de samme rettighetene til frihet fra fysisk innblanding som voksne. Slike perspektiver dekontekstualiserer tvang og skiller det fra omsorgsoppgavene; i en omsorgsfull relasjon er voksne kallet til å gjøre mange ting for og med barn [...] fra å bli involvert i intim pleie til å legge dem klokken 22. Fra et omsorgsperspektiv burde ikke spørsmålet være hvorvidt en har krenket barnets legale rettigheter, men om en bestemt handling kan rettferdiggjøres moralsk og etisk innenfor omsorgsmandatets kontekst (Smith, 2009, s. 129, vår oversettelse).

Arbeid i og med relasjoner er det sentrale i all miljøterapeutisk praksis (Hennum, 1997; Olkowska & Landmark, 2016; Smith, 2009), og er i Skandinavia forankret i en psykodynamisk tradisjon (Larsen, 2015, s. 15). Miljøterapi består av en miljødél og en terapidél, og miljøterapeuter skal arbeide med terapide-len i miljøet for å etablere trygge relasjoner med barn og unge, slik at de unge «kan arbeide med sin forandring og utvikling» (Larsen, 2015, s. 23). I ruskollektiver er målet med miljøterapi å bistå ungdommene i deres arbeid med endring, og kjerneaktiviteten er miljøterapeutenes tilstedeværelse i miljøet. Tanken er at ungdommenes behov og utfordringer kommer til syne i hverdagslig interaksjon, som miljøterapeutene kan gripe fatt i (Larsen, 2015). Miljøterapeutisk praksis forutsetter dermed miljøterapeutenes sensitive, tålmodige og oppmerksomme nærvær, slik at ungdommen blir trygg og miljøterapeuten kommer «i posisjon» og kan bistå med samtaler, bevisstgjøring og integrasjon av innsikter (Larsen, 2015; Smith, 2009).

Ruskollektivenes pedagogikk er i tillegg inspirert av den sovjetiske pedagogen Vygotskys tenkning om samarbeidet mellom unge og voksne i grup-

pen (Vygotsky, 1980). Denne pedagogikken forutsetter at ungdommene og de voksne arbeider sammen som likestilte personer, men det er de voksne som har ansvar for relasjonene og som legger til rette for at de unge utvikler sosiale- og individuelle ferdigheter og kompetanse, som de etter hvert integrerer (Brandal, 2004). I denne sammenhengen har miljøterapeutene ved ruskollektivene hatt motivasjonstur, sykemelding og inndragelse av mobiltelefon som viktige deler av sitt grensesettende repertoar, blant annet for å sikre tydelige og trygge rammer rundt behandlingen. Det å sette grenser betyr å markere tydelig (overfor et barn) hvilke sosiale regler som gjelder (NAOB, 2025), og det er også denne forståelsen av grensesetting som ruskollektivene legger til grunn.

For miljøterapeutene i ruskollektivene er spørsmålet hvordan de kan utøve grensesetting på måter som ivaretar ungdommenes rett til utvikling (BK, art. 6, 28 og 29) og deltakelse (BK, art. 12), når ungdommene motsetter seg oppholdet og behandlingsopplegget ved å ruse seg, rømme for å skaffe og dele rus, eller på andre måter skade seg selv eller andre.

Steckley (2012, 2018) har vært opptatt av hvordan grensesetting, også fysisk, kan forstås som en integrert del av miljøterapeutisk praksis og omsorgsutøvelse gjennom begrepet «containment». Steckleys begrep containment er inspirert av den britiske psykoanalytikeren Wilfred Bion (1963/1984). Bion utviklet begrepet med referanse til det hjelpeløse spedbarnets sterke følelser, behov og dødsangst, og omsorgsgivers (mors) oppgave med å møte disse følelsene og behovene på en måte som trygger spedbarnet. Dette gjør hun gjennom å holde barnet fysisk og å vise at hun tåler barnets følelser. Denne aktiviteten innebærer dermed en emosjonell og en fysisk komponent. Når spedbarnet gir uttrykk for ubehag og frykt, vil mor, ved å holde og trøste barnet, vise at hun tåler de uutholdelige følelsene barnet erfarer, og gjennom dette formidle til barnet at verden ikke går i stykker. Hun er også den som sørger for en trygg struktur med måltider, søvn og stell. Det er alt-

så forbindelsene mellom å være den som tåler barnets sterke følelser, uten at omsorgsgiver selv bryter sammen, og den som samtidig opprettholder en trygg og forutsigbar struktur rundt barnet som Steckley (2018) overfører til miljøterapeutisk praksis med ungdom. Steckley sier at mange unge som utagerer, er redde og trenger omsorg. Når de blir satt grenser for, blir holdt eller utsatt for fysisk tvang, er det ikke uvanlig at de retrospektivt setter pris på at de ble stoppet (Steckley, 2018).

I tråd med containment vil miljøterapeutene sørge for at ungdommene har en klar og forutsigbar struktur knyttet til hverdagslivets innhold (miljødelen), samtidig som miljøterapeuten skal være den som har ansvar for og er i stand til å ta imot ungdommenes ulike følelser, slik de kommer til uttrykk i ulike hverdagslige sammenhenger (terapidelen). Med dette hører grensesetting til, som å hindre ungdom i å skade seg selv eller andre, eller sørge for at de ikke ruser seg eller deler rus med andre. Ved å forstå miljø- og terapidelen i miljøterapeutisk praksis som containment vil en lettere se at miljødelen og terapidelen er gjensidig avhengige av hverandre. Begrepet containment gir samtidig en inngang til å tenke over de strukturelle forutsetningene som må være til stede i (god) miljøterapi. Miljøterapeutisk arbeid innebærer både å trygge og trøste den unge, samtidig som rutiner og strukturer opprettholdes i form av døgnrytme, som vekke- og måltider, aktiviteter i løpet av dagen, trening, lekselesing osv. Opprettholdelse av daglige rutiner er ifølge Smith (2009) og Steckley (2012, 2018) omsorg som i mange tilfeller innebærer grensesetting. Mange barn og ungdom som bor i barnevernets institusjoner har opplevd å bli overlatt til seg selv, og har liten erfaring med faste rutiner (Gundersen et al., 2024; Haug & Stallvik, 2024; Reime & Tysnes, 2021). Dermed kan en tenke seg at en del barn og unge som bor i atferdsinstitusjoner vil ha lav terskel for å oppleve miljøterapeutenes grensesetting som makt og tvang, spesielt i begynnelsen av oppholdet.

METODE

Empiri

Artikkelens empiri er hentet fra et treårig forskningsprosjekt av blant annet seks rustiltak, deriblant fire ruskollektiver. Prosjektet ble finansiert av Bufdir, som ønsket en omfattende evaluering, blant annet av om praksisene på rusinstitusjonene var forsvarlige og i tråd med gjeldende regelverk (Gundersen et al., 2024). Plassering av ungdom i rustiltak er basert på tvangsvedtak i henhold til barnevernsloven § 6-2 (tvang) eller § 6-1 (med samtykke, men med mulighet for tilbakeholdelse i institusjonen i tre uker). Ungdommene er mellom 14–17 år ved plassering, men de fleste som plasseres er 16 år eller eldre og har mottatt flere hjelpetiltak (hjemme, fosterhjem, institusjon) før plassering i rustiltakene (Drange & Hernæs, 2020).

I denne artikkelen benytter vi intervjuene med ansatte i tre av ruskollektivene, seks ledere og fjorten miljøterapeuter. De ansatte på de tre ruskollektivene hadde fra ett til 25 års erfaring med å jobbe på kollektivet der de nå er ansatt. Alle, med unntak av to som hadde fagutdanning innen praktiske fag (kokk, elektriker), hadde utdanning innen barnevern, sosionom eller vernepleier, noen hadde masterutdanning og flere hadde omfattende tilleggsutdanning som ledelse, pedagogikk og kurs i psykisk helse og rus. Andelen kvinner og menn var omtrent lik. Aldersspennet var fra 25 til 65 år, men majoriteten var mellom 30–50 år. Grunnen til at vi bruker empiri fra tre av fire ruskollektiver er at det var de ansatte ved disse tre ruskollektivene som opplevde seg rammet av kritikken fra Sivilombudet. Det fjerde ruskollektivet inngikk i en større organisasjon for ungdom og unge voksne med ulike behandlingsbehov, og ble derfor ikke berørt av Sivilombudets kritikk på samme måte som de tre andre. Alle intervjuene ble foretatt da vi var på feltbesøk, til sammen seks dager, og var ansikt til ansikt intervjuer. Intervjuene varte fra en og en halv time til nærmere tre timer. De ble tatt opp digitalt og deretter transkribert.

Intervjuene med de ansatte var semistrukturer-

te og ble utført av fire forskere, oftest av to forskere sammen. Gjennomføringen var av eksplorerende karakter, hvilket vi si at vi var opptatt av å følge informantenes fortellinger, samtidig som vi sørget for at vi fikk svar på temaene vi hadde blitt enige om på forhånd. Som oppdragsforskere hadde vi forpliktet oss til å be om svar på ruskollektivenes arbeid med rutiner, behandlingsopplegg, utvelging av ungdommer, bemanning, turnus, skole, helse osv., og om ungdommene fikk medvirke (delta) og var informert om sine rettigheter.

Før feltbesøkene var vi innforstått med kritikken fra Sivilombudet, og vi bar med oss en forståelse av at praksis nok hadde endret seg i form av at institusjonene selvrefleksivt hadde forstått at det de hadde holdt på med var tvang og ikke i overensstemmelse med barnas rett til medvirkning jf. Grunnloven § 104, annet ledd, FNs barnekonvensjon § 12 og Barnevernsloven § 1-3. Vi var mot denne bakgrunnen interesserte i å undersøke hvordan de ansatte opplevde utfordringer og muligheter i den miljøterapeutiske praksisen.

Etikk

Prosjektet som helhet ble meldt til SIKT (referanse-nummer 959629) før oppstart av datainnsamlingen, og ble tilrådet. Vi ga informantene informasjon om studien og innhentet informert samtykke før vi intervjuet informantene, og informerte dem om at deltakelse var frivillig og at de kunne trekke seg uten konsekvenser. Opptak og oppbevaringen av personopplysninger er gjort i henhold til personvernloven og i henhold til gjeldende retningslinjer. Vi har i tråd med personvernloven og forskningsetisk praksis anonymisert alle direkte og indirekte identifiserbare data for å etterstrebe å ivareta hensynet til konfidensialitet (Haugen & Skilbrei, 2021). Vi synliggjør ikke ved hvilke institusjoner eller regioner informantene befant seg, og alle informantene er gitt fiktive navn.

Analyse

For å få bedre innsikt i hovedtemaet for denne artikkelen, grensesettingens forhold til omsorg og rettig-

heter, var det nødvendig å gå tilbake til datamaterialet for å gjøre en refleksiv tematisk analyse, inspirert av Braun og Clarke (2019). Dette innebar at vi har gått fram og tilbake mellom å lese transkripsjoner av intervjuene med ansatte i ruskollektivene, reflektert over de ansattes utsagn i lys av kritikken fra Sivilombudet vurdert opp mot ruskollektivenes mandat samt opp mot den større kunnskapen om institusjoner. Vi oppdaget at vi måtte supplere den kodingen som var utgangspunkt for den tematiske analysen av dataene i rapporten (Gundersen et al., 2024), med spissede søk i intervjumaterialet på praksisene motivasjonsturer, sykemelding og mobiltelefon. Informantenes omtale av disse praksisene opptrådte ofte sammen med refleksjoner rundt grenser, tvang og omsorg. I tillegg søkte vi opp litteratur som kunne hjelpe oss med å teoretisere forholdet mellom tvang og omsorg i barnevernsinstitusjoner (Braun & Clarke, 2019, s. 593). Resultatet av dette analytiske arbeidet skjerpet vår oppmerksomhet mot den statlige styringen av ruskollektivene og forholdet mellom det å forstå grensesetting i forbindelse med rettsliggjøring, omsorg og containment. De temaene som framsto som viktigst var forholdet mellom grensesetting som forutsetning for endringsarbeid, tvang, grensesetting og omsorgsutøvelse, og grensesetting som et brudd på barns rett til deltakelse forstått som frivillighet.

FUNN

Grensesettingens begrunnelser

Da vi var på feltbesøk var tre av de fire ruskollektivene preget av at mange ungdom rømte, drev med selvskading, ruste seg på og utenfor kollektivet og delte rus med de andre ungdommene. Til forskjell fra tiden før 2019, fikk det ingen konsekvenser for ungdommene å ikke stå opp om morgenen for å gå på skole eller delta i praktiske aktiviteter på kollektivet. Det fikk heller ingen konsekvenser å ruse seg, rømme eller dele rus med andre ungdommer. Ruskollektivene forsto med andre ord ikke bare motivasjonsturer som ulovlige. I forlengelsen av Sivilombudets kritikk

og Bufdirs tolkningsuttalelse, hadde det festet seg en oppfatning om at også sykemelding og inndragelse av mobiltelefon ble ansett som tvang, og derfor som uønskede praksiser. Anders, en erfaren miljøterapeut, sa det slik:

Før kunne jeg stille meg opp i døra på kollektivet og si «ingen som er rusa, skal være på dette huset». «Eh, ja», hvem har bestemt det? [kunne en ungdom spørre]. «Det har vi bestemt. Det er voksenkulturen som råder på dette huset, ingen ruskultur. Du kan få bo hos oss, du kan få alt du trenger, men rusa kan du ikke være her.» Hvis vi gjør det i dag, så sier den ungdommen «det kan ikke du bestemme, det kan jeg bestemme», uansett hvor rusa han er. For da er det bare frivillighet som står igjen for å få dem ut. Og den frivilligheten fører til at vi ikke kommer noen vei. Hvis en ser for seg en familie hvor mor og far fra den ene dagen til den andre mister voksenautoriteten – ikke til å være autoritære, men mister det bildet på at de bestemmer, at her er det de voksne som styrer og bestemmer, ja, da får vi ikke gjort noe.

Ifølge Anders og de andre ansatte var det bruk av rus i eller utenfor kollektivet som var den vanligste grunnen til at de hadde benyttet motivasjonsturer. Samtidig kunne det også være snakk om hemmeligheter og etablering av parforhold, slik Sivilombudet pekte på, som kunne være den direkte bakgrunnen for beslutning om motivasjonstur. En ledende miljøterapeut, Daniel, sa dette om parforhold og hemmeligheter:

Hvis to stykker blir bestevenner eller kjærester, ja, så har de det vanskelig om natta for eksempel, de har rus-sug, så begynner de å melde med hverandre i stedet for å gå og vekke en voksen. Og det er jo litt utfordringer med disse telefonene som de har så mye som de har nå. For før var terskelen litt lavere på å ta inn telefonen. Sånn at nå er det lettere å ha hemmeligheter. Og der hadde vi jo gjerne disse motivasjonsturene før, og på motivasjonsturene fikk vi nøsta litt opp i disse hemmelighetene i større grad

enn hva vi gjør nå. For nå må alt arbeidet foregå inne på huset og da tar alt mye lengre tid. Når man sitter to til en utenfor huset [på motivasjonstur], så blir den jobbingen mye mer intens, så man kommer mye fortere frem, og så bygger man mye fortere relasjon, og fordi det er bare oss tre [...] og da blir vi veldig kjent på godt og vondt, og er tett på, på en måte. Men når man er på det store huset så, ja, nå tar alt lengre tid. Relasjonsbyggingen tar lengre tid, behandlingsprosessene deres tar litt lengre tid.

Rasjonale for å bruke motivasjonsturer ved hemmeligheter og parforhold var altså, ifølge Daniel og flere av de andre miljøterapeutene, ikke at hemmeligheter i seg selv var problematiske, men at hemmelighetene handlet om å planlegge rusing og rømming.

Grensesetting som forutsetning for endringsarbeid

Miljøterapeuten Veronica svarte slik på spørsmål om hva slags hendelser som kunne utløse en motivasjonstur:

Det er selvfølgelig rus. Det kan ha skjedd på hjemreisen [fra skolen], de har ruset seg, de har brutt planen og vært på rømmen, de har vært i slagsmål. Alle ting utenom normalen kan ha skjedd. Da er det gjerne fullt med følelser og vonde opplevelser, og motivasjonstur gjør det greiere å få jobbe gjennom, og det er jo bedre både for ungdommen og for de andre ungdommene på huset at vi får skilt opp.

Både Veronica og Daniel framhever, i likhet med flere av sine kolleger, at en viktig grunn til bruk av motivasjonsturer var at det var lettere å arbeide med ungdommene når en var utenfor selve ruskollektivet. Utenfor ruskollektivet, på en hytte eller på en lengre tur til en annet sted, kom miljøterapeutene tettere på ungdommene, slik at de kunne snakke om hva suget etter rus, rømmingen og rusingen kunne komme av. Når miljøterapeutene lyktes med å få ungdommene til å snakke om hvordan de hadde det,

gikk behandlingen fortere, i retning av formålet for plasseringen, nemlig rusfrihet.

Tvang, grensesetting og omsorgsutøvelse

Det var samtidig ikke slik at miljøterapeutene var uten forståelse for at motivasjonsturene kunne oppleves som inngripende av ungdommene, og som tvang. Miljøterapeuten Marianne sa det slik:

Altså det høres jo så brutalt ut med en gang ordet tvang er inni bildet. Men det er jo ikke en fengselstur, skulle jeg til å si. Det er jo egentlig veldig mildt og skånsomt, og når vi tok dem ut på motivasjonstur så var det jo alltid en eller annen grunn der, vi skal skjerme dem litt for omgivelsene for eksempel, fordi at det har skjedd noe som gjør at de trenger det.

Grensesetting som brudd på barns rett til deltakelse forstått som frivillighet

I et intervju med miljøterapeuten Kari og kollektivlederen Randi om behandlingsopplegget, og hva de skulle gjøre når de ikke lenger kunne inndra mobiltelefon eller ta ungdom med på motivasjonstur, sa de følgende i forbindelse med at vi spurte om hva et mobilvedtak er:

Kari: Da tar vi inn mobilen deres i 14 dager.

I: Hvor ofte gjør dere det?

Randi: Aldri. Lenger. Men det var mye mer brukt før. Det er det beste virkemiddelet vi har for å komme i posisjon med våre ungdommer. [...] Rusmiljøet i Norge er stort, men lite, og hvis en ungdom får vite at han skal plasseres en plass, så er det første han gjør å finne ut hvem som er der, og det finner de ut. For det er alltid noen som kjenner noen som kjenner noen som kjenner noen. I har ikke lov til å dra inn mobilene. For det er en menneskerett å ha mobiltelefon. [...] Vi kan gjøre avtaler med ungdommene om at de frivillig gir fra seg telefonene, men vi har ingen mulighet til å styre det. Sann at dette har igjen med nattesøvnen, ikke sant?

Kari: Og da får vi dem ikke opp [om morgenen].

[...] Vi kan ikke gå inn og bare lempe han ut.

Randi: [For det] er tvang, og der har vi igjen den balansegangen mellom hva er omsorg og hva er tvang. Det er så mange ting jeg mener vi kunne ha fått lov til å gjøre, som ville ha hjulpet disse ungdommene uten at det er tvang. Jeg tenker at det å legge folk i bakken er tvang. Men å få unger opp og i gang om morgningen, få hjelp til å stå i en hverdag, er jo ikke tvang. Hva er målet, hva vil vi med dette her? Hva vil samfunnet at vi som miljøarbeidere og miljøterapeuter skal gjøre?

Gitt det komplekse arbeidet de ansatte i ruskollektivene skal utføre med å skape tillit og komme i posisjon overfor ungdom som har et skadelig forhold til rus, er dette en utfordrende situasjon, når de opplever at de ikke kan sette grenser som hindrer ungdommene i å rømme eller skaffe rus. Miljøterapeuten Geir forklarte konsekvensene av at det nå har blitt vanskeligere å sette grenser:

[...] ikke bare skader det de andre ungdommene på huset at det kommer en rusa inn her, for hvis de velger å være her inne når de er rusa, så kan vi jo ikke nekte det, ikke sant. [...] Noen valg er man som barn ikke i stand til å ta, særlig når man er ruset eller er i affekt [...] Det er vondt å se, rett og slett. Og vi er så maktesløse fordi vi gjør jo noe ulovlig hvis vi bestrider det.

Miljøterapeutene oppfattet altså at Sivilombudets besøksrapporter og Bufdirs tolkningsuttalelse i praksis betød at de ikke kunne sette grenser på måter som virket, og mange av miljøterapeutene opplevde seg som maktesløse. Våre funn viser at de forståelsene av tvang og isolasjon som Sivilombudets besøksrapporter og Bufdirs tolkningsuttalelse om motivasjonsturer forutsetter, gjør det vanskelig for miljøterapeuter å engasjere ungdom i eget livsendrende arbeid. I lys av dette vil vi diskutere hvordan statens forståelser av omsorg og tvang kan forstås som forankret i en reduksjonistisk forståelse av innholdet i og konteksten for det miljøterapeutiske omsorgsarbeidet der endring er et mål (Larsen, 2015; Smith,

2009). Med dette mener vi at det er vanskelig å tenke seg at det miljøterapeutiske arbeidet med unge som er plassert på tvang i ruskollektiver med det formålet å slutte med rus, ikke vil involvere tvang som en del av omsorgen, når de ansatte må sette grenser som de unge i utgangspunktet ikke vil rette seg etter.

DISKUSJON

Grensesetting som nødvendig omsorg eller brudd på barns rettigheter?

Ivaretagelsen av barns menneskerettigheter er viktig, og staten har gått langt i å beskytte barn mot vilkårlig makt og overgrep, også når de oppholder seg i private, statlige og kommunale barnevernsinstitusjoner (Barnevernsloven, 2021). Instanser som Barneombudet og Sivilombudet, samt aktører som Forandringsfabrikken og forskere fra ulike fagfelt har vært viktige pådrivere for å sikre at barns menneskerettigheter tas alvorlig (Skivenes, 2020; Stang, 2023). Samtidig er det slik at utøvelse av god miljøterapeutisk praksis med ungdom som skal slutte å ruse seg innebærer grensesetting.

Fram til kritikken fra Sivilombudet i 2017 og 2018 og tolkningsuttalelsen fra Bufdir i 2019, hadde ruskollektivene brukt motivasjonsturer som en del av behandlingen av ungdom som skaffet, brukte eller delte rus, eller som hadde rømt og brukt rus. Motivasjonsturene ble fra kollektivets side, som vi har sett, begrunnet med at det ville gi ungdommene anledning til å snakke om hva som hadde utløst trangen til rus og rømming, og hva de kunne gjøre for å motstå denne trangen i framtiden. Motivasjonsturene kan dermed forstås som ruskollektivenes grensesettende respons på ungdommenes rus og rømming, og som en del av omsorgsansvaret, til tross for at de juridisk sett var ulovlige (Havre, 2024).

Videre karakteriserte Sivilombudet ruskollektivenes praksiser med inndragelse av ungdommenes mobiltelefoner og bruk av sykemelding ved gjentatte forsovelser som uforholdsmessige inngrep i ungdommenes liv. Miljøterapeutenes begrunnelse var

dels å få ungdommen i gang om morgenen, og dels inngikk grensesettingene i arbeidet med å inkludere ungdommene i de daglige aktivitetene. Dersom det ikke fikk noen konsekvenser at ungdom valgte å droppe skole, arbeid, eller ikke kom til måltidene, ville gruppen, og den enkeltes endringsarbeid i gruppen, bryte sammen.

Den menneskerettslige beskyttelsen av barn i ruskollektivene innebærer dermed uhyre komplekse utfordringer for miljøterapeuter. Med utgangspunkt i menneskerettighetene ses ungdom som individuelle bærere av rettigheter, med rett til deltakelse og respekt for sitt privatliv. Et slikt individperspektiv står imidlertid i kontrast ikke bare til kollektivets målsetting om at ungdommene skal bli rusfrie, men også til de tenkemåtene om omsorg og utvikling som også er nedfelt i menneskerettighetene, og i det miljøterapeutiske arbeidet (Brandal, 2004; Smith, 2009).

Den teoretiske inspirasjonen for vårt syn på miljøterapi er at omsorg, tvang og makt må ses i sammenheng (Smith, 2009; Steckley, 2012, 2018). Spesielt er vi opptatt av Steckleys begrep *containment*. Dette begrepet innebærer at miljøterapeutens utøvelse av makt, tvang og omsorg må forstås som noe som inngår i et spesifikt, relasjonsbasert og komplekst samarbeid med unge, for å gi dem trygghet og bistå dem i deres arbeid mot endring (Steckley, 2012, 2018). Denne måten å betrakte grensesettingens forhold til hjelp og støtte, innebærer at de voksne bruker sin foreldrelignende autoritet og utsetter unge for noe de vil oppleve som tvang, fordi de må gjøre noe de der og da ikke vil (Hennum, 2005; Smith, 2009).

Når ansatte på ruskollektiver opplever at de ikke kan sette grenser for ungdommene, ved å ta med en ungdom som har ruset seg eller rømt på tur, med mindre ungdommen selv vil det, og ikke kan illegge konsekvenser dersom en ungdom ikke vil stå opp om morgenen, har de heller ingen direkte virkemidler for å sette sin voksenvilje igjennom. Dette skaper uforutsigbare rammer og usikkerhet, både blant ansatte og ungdommer (Gundersen et al., 2024; Haug &

Stallvik, 2024). Haug og Stallvik (2024) peker i denne forbindelse på at det har vært lite politisk vilje eller evne til å definere nødvendige forutsetninger for hvordan miljøterapeuter på atferdsinstitusjoner kan utføre sitt oppdrag på en god og effektiv måte. Gjennom mangel på støtte til å håndtere situasjoner som innebærer risiko, tillates ungdom å bruke sin makt til å motsette seg omsorg og behandling (Haug & Stallvik, 2024, s. 21). Smith (2009) anfører de samme argumentene fra en britisk kontekst, og ser grensesetting og tvang som en side ved omsorgsutøvelsen.

Dersom ungdommens rett til deltakelse tolkes i retning av selvbestemmelse, slik Bufdirs tolkningsuttalelse om frivillighet og samtykke ved motivasjonsturer kan forstås som et uttrykk for, vil ungdommenes selvbestemmelse i mange tilfeller stå i direkte motsetning til det en på lengre sikt vil tenke er ungdommens beste, nemlig rusfrihet. Sett fra en miljøterapeutisk synsvinkel er det vanskelig å tenke seg hvordan endringsarbeid hos en ungdom som i utgangspunktet ikke vil forandre seg, kan skje uten indirekte og direkte styring og makt fra de ansatte. Angående de voksnes autoritet og styring av ungdom som drev med rusing og «småttjuveri» i forbindelse med å sette seg mål om arbeid, sa Ericsson og Johansson allerede det slik i 1976: «Vi har vanskelig for å forstå synspunkter som går ut på at unge mennesker må få «velge» å gå til grunne» (Ericsson & Johansson, 1976, s. 118). Ericsson og Johansson argumenterte for at de voksne må bestemme, samtidig som felt- og miljøarbeidere forsøker å legge til rette for at ungdommene opparbeider egen motivasjon for å endre sin livsførsel. Dette er i tråd med omsorgstekningen til Smith (2009, kap. 8) og Steckleys (2018) teoretiseringer av *containment*.

Møte med feltet innebar at vi fikk en bredere forståelse av problemene ruskollektivene er satt til å løse, nemlig at det å hjelpe unge med store rusutfordringer og vanskelige livserfaringer til å skape et bærekraftig liv for seg selv, innebærer at de ansatte må sette grenser. Deres erfaringer var at de hadde mistet de grensesettende verktøyene som mulig-

gjorde gode rutiner og behandlingsforløp, inkludert det å raskt få ungdom til å avstå fra å ruse seg, verk-tøy som Sivilombudet var sterkt kritisk til.

Innenfor konteksten av vår studie er spørsmålet hvordan man best kan legge til rette for at ungdom i rusinstitusjoner får det bedre og at de slutter med rus. Som Ulset og Tjelflaat (2012) har vist, er det liten tvil om at for mye grensesetting kan virke ødeleggende og demotiverende hvis ungdommene opplever det som uforståelig bruk av tvang og straff. Samtidig kan for lite grenser – og voksenautoritet – også virke demotiverende. Ungar og Ikeda (2017, s. 266) peker, i likhet med Reime og Tysnes (2021), på at unge under tvungen omsorg ikke nødvendigvis motsetter seg regler og grenser når de forstår at disse er der for å beskytte både dem og ansatte.

KONKLUSJON

Endringsarbeid innebærer nesten alltid motvilje (Lillevik, 2020). På bakgrunn av at ungdom i rusinstitusjoner rømmer og ruser seg har Havre (2024) foreslått at grensesetting i slike tilfeller må forankres i de voksnes omsorgsansvar, snarere enn å forstås som tvang. Når ungdommenes rett til deltakelse blir tolket som selvbestemmelse, skaper dette en vanskelig

situasjon både for miljøterapeutene og for ungdommene selv. Fravær av grensesetting, fordi grensesettingen ansees som ulovlig bruk av tvang, og krav om frivillighet ved at ungdommene skal samtykke til behandlingsintervensjoner, svekker miljøterapeutenes autoritet og deres mulighet til å gi omsorg og beskyttelse, og samtidig deres mulighet til å engasjere ungdommen i et livsendrende arbeid. Satt på spissen kan man si at maktesløse voksne gir maktesløse ungdommer. De voksnes autoritet og grensesetting må derfor forstås som en del av miljøterapeuters omsorgsutøvelse, og som en del av containment, og ikke som noe som i utgangspunktet krenker barns rettigheter. En slik forståelse krever at en tar miljøterapeutenes omsorgsutøvelse på alvor og diskuterer de etiske og moralske aspektene ved omsorgsutøvelsens grensesetting og de voksnes autoritet på måter som sikrer at unge kan skape gode liv for seg selv.

Takk

En takk til Nicole Hennum, Marianne Rugkåsa, Elisabeth Backe-Hansen, Einar Øverbye og Anniken Sør-lie for nyttige kommentarer til et tidligere utkast til artikkelen.

ABSTRACT

Boundless milieu therapy: On boundary-setting and young people's participation in residential drug collectives

This article discusses the milieu therapeutic treatment of youth in residential drug collectives for children who abuse substances. We aim to discuss how the considerations for certain children's human rights clash with staff efforts to facilitate change for young people who use substances. Based on a reflexive thematic analysis of field visits and qualitative interviews with staff in three Child protection drug collectives from 2020 to 2023, we analyze the changes in the collectives' practices from 2019 to 2023. The altered practices primarily involve staff not being able to set boundaries for the youth as they could previously, partly due to criticism from the Parliamentary Ombudsman's prevention unit in 2017 and 2018 and the interpretation statement from Bufdir following this criticism in 2019. The Ombudsman's prevention unit characterized some boundary-setting practices as illegal use of coercion and isolation, contrary to human rights. In accordance with human rights, the state must base its governance of drug collectives on children's right to participation. However, it is also obligated to facilitate the development of children's capacities and skills. Thus, the question we will discuss in this article is in what ways staff care practices involving boundary-setting and coercion can be justified and defended towards young people residing in drug collectives.

Keywords: children's rights, milieu therapy, boundary-setting, containment, drug collectives

REFERANSER

- Amble, L. & C. Dahl-Johansen** (2016). *Miljøterapi som behandling*. Universitetsforlaget.
- Barnevernsloven** av 18. juni 2021 no. 97 (ikrafttredelse 1. januar 2023 og 1. juli 2023).
- Bion, W.R.** (1963/1984). *Elements of Psychoanalysis*. Taylor & Frances.
- Bergsund, H.B. & Nøkleby, H.** (2023). *Bruk av tvang og grensesetting i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem: systematisk kartleggingsoversikt*. (Rapport 2022). Folkehelseinstituttet.
- BK – FNs konvensjon om barns rettigheter** (Barnekonvensjonen) av 20. november 1989, ratifisert av Norge 8. januar 1991.
- Brandal, T.** (2004). *De(t) umulige*. Stiftelsen Hiimsmoenkollektivet.
- Braun, V. & Clarke, V.** (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis, *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589–597, DOI :10.1080/2159676X.2019.1628806
- Buřdir** (2019). 2019-03-31. 55424-3/2018. *Tolkningsuttalelse – bruk av ufrivillige turer som terapeutisk virkemiddel i behandlingen på barnevernsinstitusjoner*. <https://www.buřdir.no/fagstotte/barnevern-oppvkst/lover-og-regelverk/tolkningsuttalelser/55424-3-2018/>
- Drange, N. & Hernæs, Ø.M.** (2020). *Kvantitativ beskrivelse av institusjonsbefolkningen*. (Rapport 3/2020). Frischsenteret. https://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/rapp20_03.pdf
- Emond, R., McIntosh, I. & Punch, S.** (2014). Food and Feelings in Residential Childcare. *British Journal of Social Work*, 44, 1840–1856.
- Ericsson, K. & Johansson, M.** (1976). *På parti med ungdomsgruppa. Metoder i arbeid med «problemungdom»*. Universitetsforlaget.
- Finstad, L.** (1990). *Den betalte familie*. Pax Forlag.
- Gundersen, T., Neumann, C.B., Fugletveit, R. & Jevne, K.** (2024). *Rusinstitusjoner for ungdom. Grensedragning mellom frivillighet, tvang, omsorg og behandling*. (NOVA-Rapport 1/24). NOVA.
- Haugen, H.Ø & Skilbrei, M-L.** (2021). *Håndbok i forskningsetikk og databehandling*. Fagbokforlaget.
- Haug R.E. & Stallvik, M.** (2024). Balancing power struggles: Understanding the dynamics between standards set by the government, adolescents, and staff at a therapeutic residential care facility. *Residential Treatment for Children & Youth*, 1–25. <https://doi.org/10.1080/0886571X.2024.2420986>
- Havre, M. & Köhler-Olsen, J.** (2024). Taking Care of You – or Yourself? *Oslo Law Review*, 11(2), 1–17.
- Havre, M.** (2024). *Rusinstitusjoner for ungdom. En balanse mellom nærvær av rettigheter og fravær av tvang. Rettsvitenskapelig analyse*. (NOVA-Rapport 2/24). NOVA.
- Hennum, N.** (2005). Grensesetting, makt og vold. *Nordisk Sosialt Arbeid*, 25(3), 194–206.
- Hennum, N.** (1997). *Den komplekse virkelighet. Krise- og utredningsinstitusjoners tvetydige verden*. (NOVA-Rapport11/97). NOVA.
- Hicks, L., Gibbs, I. Weatherly, H. & Byford, S.** (2009). Management, Leadership and Resources in Children's Homes: What Influences Outcomes in Residential Child-Care Settings? *British Journal of Social Work*, 39, 828–845.
- Horwath, J.** (2000). Childcare with Gloves on: Protecting Children and Young People in Residential Care. *British Journal of Social Work*, 30, 179–191.
- Kor, K., Fernandez, E. & Sparango, J.** (2022). Relationship-Based Practice in Therapeutic Residential Care: A Double-Edged Sword. *British Journal of Social Work*, 52, 663–681.
- Larsen, E.** (2015). *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut*. Universitetsforlaget.
- Lillevik, O.G.** (2020). *Miljøterapi – rammeverk for omsorg og behandling*, I O.G. Lillevik, B. Landmark, & Ø. Stokvold (Red.) *Miljøterapi i barnevernsinstitusjoner*, 103–128. Fagbokforlaget.
- Lone, A. & Paulsen, E.** (2018). Factors in establishing positive youth –staff relations in social pedagogy-based Norwegian treatment collectives: A study of young people's impressions and experiences. *International Journal of Social Pedagogy*, 7(1), 1–13. <https://doi.org/10.14324/111.444.ijsp.2018.v7.1.002>
- Lorentzen, P.** (2015). *Ansvar og etikk i miljøarbeid*. Universitetsforlaget.
- NAOB** (2025). «grensesetting». I *Det Norske Akademis ordbok. Det Norske Akademi for Språk og Litteratur*. <https://naob.no/ordbok/grensesetting/> (hentet april 2025).
- Olkowska, A. & Landmark, B.** (2016). *Miljøterapi. Prinsipper, perspektiver og praksis*. Fagbokforlaget.
- Reime, M.A. & Tysnes, I.B.** (2021). Youth Experiences of and Views on Un-locked Coercive Placement in Residential Child Care. *YOUNG*, 29(1), 12–27. <https://doi.org/10.1177/1103308820937560>
- Sandberg, K.** (2016). Barnets beste som rettighet. I I. Ikhdal & V. B. Strand (Red.) *Rettigheter i velferdsstaten*, 57–84, Gyldendal Norsk Forlag.
- Sivilombudet** (2017). Besøksrapport. 6.–8. juni 2017.
- Sivilombudet** (2018). Besøksrapport. 18.–20. september 2018.
- Shaw, J. & Kendrik, A.** (2017). Reflecting on the Past: Children's Service Workers' Experiences of Residential Care in Scotland from 1960 to 1975. *British Journal of Social Work*, 47, 375–391.

Skau, G.M. (2013). *Mellom makt og hjelp* (4. utg.). Universitetsforlaget.

Skivenes, M. (2020).

Barneperspektiv i fokus. I A. Proff, G. Proff, G. Thoresen & I. Steinrem (Red.). *Barnas Barnevern*, 12–17, Universitetsforlaget.

Slaatto, A., Kleppe, L.C., Mellblom, A. & Baugerud, G.A. (2021).

Conflict prevention, de-escalation and restraint in children/youth inpatient and residential facilities: A systematic mapping review. *Children and Youth Services Review*, 127, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106069>

Slaatto, A., Kleppe, L.C., Mellblom, A. & Baugerud, G.A. (2023).

Youth in Residential Facilities: «Am I Safe?» «Do I Matter?» and «Do You Care?». *Residential Treatment for Children & Youth*. 40(1), 87–108. <https://doi.org/10.1080/0886571X.2022.2082628>

Smith, M. (2009). *Rethinking residential care*. Policy Press.

Sommerfeldt, M. (2023). «Mer enn bare en jobb». *Relasjoner mellom ungdom og ansatte innenfor barnevernsinstitusjonen som kontekst*. [Doktorgradsavhandling]. OsloMet – storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/3086036>

Stang, E.G. (2023).

Grunnprinsipper i barnevernet. I Stang, E.G & K. Sandberg (Red.) *Barnevernsrett*, 30–43, Universitetsforlaget.

Steckley, L. (2018). Catharsis, containment and physical restraint in residential child care. *British Journal of Social Work*, 48(6). 1645–1663.

<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx131>

Steckley, L. (2012). Touch, Physical Restraint and Therapeutic Containment in Residential Child Care. *British Journal of Social Work*, 42, 537–555.

Ulset, G. (2018). Skiftende regler og praksiser i omsorgsmiljøet i en barnevernsinstitusjon. *Tidsskriftet*

Norges Barnevern, 95 (2–3), 182–199.

Ulset, G. & Tjelflaat, T. (2012) *Tvang i barnevernsinstitusjoner*. (Skriftserien Rapport 20/2012), NTNU

Samfunnsforskning, Barnevernets utviklingssenter Midt-Norge.

Ulset, G. (2010). Tilværelse og oppvekst i ungdomsinstitusjon.

Tidsskrift for ungdomsforskning, 10(1), 49–71.

Ungar, M. & Ikeda, J. (2017). Rules or no rules? Three strategies for engagement with young people in mandated services. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 34, 259–267. <https://doi.org/10.1007/s10560-016-0456-2>

Vygotsky, L.S. (1980). *Mind in Society. Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

Webb, D. (2010). A Certain Moment: Some Personal Reflections on Aspects of Residential Childcare in the 1950s. *British Journal of Social Work*, 40, 1387–1401.